

ZVONIMIR DEVIDÉ

1921. – 2011.

ZAGREB, 2013.

HRVATSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI
SPOMENICA PREMINULIM AKADEMICIMA SVEZAK 184

HRVATSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI
SPOMENICA PREMINULIM AKADEMICIMA SVEZAK 184

ISBN 978-953-154-209-8

ISSN 1330-0865

Uredio
Akademik IVAN GUŠIĆ

RAZRED ZA PRIRODNE ZNANOSTI

ZVONIMIR DEVIDÉ

1921. – 2011.

ZAGREB, 2013.

Z. Devide

SPOMENICA

posvećena preminulom

AKADEMIKU ZVONIMIRU DEVIDÉU

6. kolovoza 1921. – 10. listopada 2011.

RAZRED ZA PRIRODNE ZNANOSTI

priredio je

KOMEMORATIVNI SASTANAK

u četvrtak 15. studenoga 2012. u 11 sati
u palači Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti
Zrinski trg 11

Sastanak je otvorio tajnik Razreda za prirodne znanosti
akademik Ivan Gušić

O životu i djelu preminulog akademika govorili su
prof. dr. sc. Nikola Ljubešić, član suradnik HAZU
i prof. dr. sc. Dražena Papeš

BIBLIOGRAFIJA

UVODNA RIJEČ

Poštovani potpredsjedniče Akademije, poštovani glavni tajniče, poštovane akademkinje i akademici, dame i gospodo, kolegice i kolege

evo, navršilo se nešto više od godine dana od smrti našega dugogodišnjeg člana, Zvonimira Devidéa. I kao što je u našoj Akademiji lijep običaj, mi se nakon godine dana još jednom podsjećamo na našega preminulog, a po mnogo čemu zaslužnog člana. Iako smo znali da zadnjih mjeseci nije bio najboljeg zdravlja tako da prošle godine nije dolazio na sjednice Razreda – a znamo da je inače dolazio kadgod je mogao – na telefonu je prošle jeseni zvučao vedro i optimistično i obično je razgovor završavao sa „vidimo se na idućoj sjednici Razreda!“. Zato nas je, sve članove Razreda, posebno teško pogodila vijest da je preminuo, odnosno bivao sahranjen, kako smo kasnije doznali, upravo za vrijeme dok smo mi sjedili na sjednici Razreda. Doživio je 90. rođendan ali nije dočekao sljedeću sjednicu Razreda za koju smo mu pripremali rođendansku tortu, kao što je on nama, ostalim članovima Razreda, redovito poklanjao za naše predbožićne domjenke s bakalarom, čak i onda kad osobno nije mogao biti prisutan. U proljeće prošle godine još je bio pokrenuo inicijativu za osnivanje Odbora za botaniku u kojemu je predvidio naših dvadesetak najistaknutijih stručnjaka, a kojemu bi on predsjedao. Na Predsjedništvu je to bilo s odobravanjem prihvaćeno ali eto nije dočekao da sazove konstituirajuću sjednicu. Ja nisam biolog niti botaničar ali mislim da tu njegovu ideju moramo nastojati ostvariti, bez obzira što ga više nema, jer sigurno bi bio jako žalostan, i s pravom bi nam zamjerio, kad bi znao da je s njim umrla i njegova ideja. Između ostalih, i oboje današnjih govornika predvidio je za članove odbora. Nakon akademika Meštrova, akademik Devidé bio je voditelj našega Or-

nitološkog zavoda, i usprkos činjenice da mu je zdravstveno stanje gotovo onemogućavalo, ili barem jako otežavalo kretanje. Studenti će ga pamtiti kao izvrsnog predavača (o čemu ćemo sigurno više čuti u nastavku), a mi u Razredu ćemo ga se sjećati kao žustrog i temperamentnog diskutanta, katkada, u nekim prilikama, i s malo osebujnim argumentima, ali uvijek u čvrstom i nadasve iskrenom uvjerenju da radi najbolje za svoju znanost i za Akademiju.

A sada bih molio prvo kolegu Ljubešića a zatim kolegicu Papeš da nam svojim sjećanjima na akademika Zvonimira Devidéa ožive cjelovitiju i sustavniju sliku o njegovom dugotrajnom i uspješnom djelovanju.

AKADEMIK ZVONIMIR DEVIDÉ

Poštovani gospodine predsjedniče Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, poštovane dame i gospodo, poštovane kolegice i kolege.

Dozvolite mi da u par riječi ukratko iznesem nekoliko biografskih podataka o akademiku Zvonimiru Devidéu, a potom bih ukazao na njegovu ulogu u području mikroskopije, s posebnim osvrtom na uvođenjem elektronske mikroskopije u nas.

Akademik Zvonimir Devidé rodio se u Svetom Lenartu u Slovenskih Goricah 6. kolovoza 1921. godine. Njegov otac bio je rođeni Zagrepčan, a majka rođena Osječanka. Kako je njegov otac bio veliki zaljubljenik u Sloveniju, posebno u slovenske Alpe, otišao je u Sveti Lenart gdje je otvorio apoteku te su se tamo rodili akademik Zvonimir Devidé i njegov stariji brat. Akademik Devidé osnovnu školu pohađa u rodnom mjestu, a gimnaziju u Mariboru. Po završetku gimnazije upisuje studij biologije na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, ali zbog ratnih prilika odlazi u Beč, gdje na Univerzitetu upisuje studije biologije, fizike i kemije. Ova široka naobrazba u području prirodoslovlja bitno će utjecati na cjelokupnu njegovu buduću djelatnost. Po završetku studija u Beču, kraće vrijeme radi na ta mošnjem fakultetu, da bi se 1948. god. vratio u Zagreb. Tu počinje raditi kao asistent u Botaničkom vrtu Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Na Biološkom odsjeku tog fakulteta radit će sve do umirovljenja. O tomu radu će detaljno govoriti gospođa profesorica Dražena Papeš, a ja bih se posebno osvrnuo na njegov rad i doprinose na širokom području brojnih mikroskopskih tehnika.

Kao što sam već spomenuo, njegovo široko prirodoslovno obrazovanje omogućilo mu je vrlo dobro poznavanje brojnih mikroskopskih meto-

da i njihove primjene u gotovo sva prirodoslovna područja. Već kao mladi asistent napisao u poznatom priručniku Bogdana Varićaka „Mikroskop“ posebno poglavlje o novim vrstama instrumenata i metodama u mikroskopiji.

Moje je osobno mišljenje, da iako je akademik Zvonimir Devidé bio pravi zaljubljenik u cjelokupni mikrosvijet, da je još više je bio zaokupljen mikroskopima kao posebnim i za njega čudesnim instrumentima. Optika i brojni optički instrumenti bili su njegova cjeloživotna ljubav. Dozvolite mi da ispričam jednu zgodu iz njegovih mlađih dana, koja dobro ilustrira ranije rečeno moje mišljenje. Njegova supruga, akademikinja Vanda Kochansky-Devidé, htjela mu je pokazati neki mikroskopski preparat. Akademik Devidé došavši do mikroskopa rekao je „Ovaj mikroskop nije dobro centriran“, našto mu je njegova supruga, poznatim mirnim glasom odgovorila: „Zvonko, nisam ti htjela pokazati mikroskop nego preparat“. Ta zgodu najbolje pokazuje negov odnos prema mikroskopima. On jednostavno nije mogao podnijeti da bilo koji optički instrument ne bude savršeno justiran i do maksimuma prilagođen korištenoj metodi. U tomu je bio dosljedan do kraja života.

Važan datum za mikroskopiju kod nas je 1953. godina. Tada je akademik Mladen Paić stjecajem okolnosti kupio za Fizički odjel na Institutu „Ruđer Bošković“, elektronski mikroskop firme Trüb & Täuber, švicarske proizvodnje. Kako taj instrument niti nakon godinu dana nije proradio – bilo zbog nezainteresiranosti fizičara ili zbog skromnih tehničkih mogućnosti, ili nesavršenosti u izradi tog instrumenta, tadašnji ravnatelj Instituta „Ruđer Bošković“ akademik Ivan Supek predložio je tada mladom asistentu Zvonimiru Devidéu, da pokuša pokrenuti taj instrument, što je ovaj i prihvatio. Dobro je procijenio da za to treba imati dobrog i marljivog suradnika, te je pozvao na Institut mladu i već tada vrlo uspješnu asistenticu Mercedes Wrischer s Prirodoslovno-matematičkog fakulteta. Akademik Zvonimir Devidé brinuo se da elektronski mikroskop tehnički što bolje radi, a profesorica Mercedes Wrischer je svojom upornošću, marljivošću i točnošću uspjela uskoro dobiti prve korisne i upotrebe rezultate. Tako je nastao na Institutu „Ruđer Bošković“ naš prvi elektronsko-mikroskopski

laboratorij i prvi u ondašnjoj državi. Kako je funkcionirao taj laboratorij, pokušao bih ilustrirati s još jednom zgodom. Jednom prigodom došla je na Institut „Ruđer Bošković“ majka akademika Zvonimira Devidéa. Vidjevši čime joj se sin bavi kratko je izjavila: „No, ovo je prava igračka za mog Zvonka“. Taj mikroskop je stvarno bio izuzetno zahtjevan. U njegovo održavanje trebalo je uložiti ne sate već dane i tjedne mukotrpnog rada. No unatoč svim poteškoćama uskoro su postali vidljivi i prvi rezultati ovog laboratorija. Već 1956. te naredne 1957. godine iz tiska izlaze prvi radovi iz koloidne kemije u kojima se koristi elektronska mikroskopija.

U to vrijeme nisu još postojale zadovoljavajuće metode za istraživanje biološkog tkiva, one se tek počinju razvijati. Akademik Devidé u tomu aktivno sudjeluje i 1960. godine objavljuje prve značajne metodičke radove u prestižnim svjetskim časopisima. Iste godine iz tog laboratorija pojavljuju se i prvi radovi u kojima se koriste ultratanki prerezi bioloških tkiva. Međutim kako su godine prolazile i konstruirani su novi sve savršeniji elektronski mikroskopi, postojeći elektronski mikroskop, na veliku žalost akademika Devidéa, nije više niti izdaleka zadovoljavao potrebe suvremenog istraživanja.

Ponovno stjecajem okolnosti, 1965. godine kupljena su tri vrhunska elektronska mikroskopa, te je (po tada važećem republičkom ključu) jedan od njih došao u Zagreb. U to vrijeme jedino je laboratorij akademika Devidéa bio kadrovski, a donekle i opremljenošću sposoban prihvatiti takav instrument. U vrlo kratkom vremenu laboratorij akademika Devidéa postao je vodeći u elektronskoj mikroskopiji u ondašnjoj državi, a uskoro i među vodećim u Europi, te se tada već počela spominjati „Zagrebačka škola elektronske mikroskopije“. Dovoljno je spomenuti da su se još dugi niz godina u tom laboratoriju školovali elektronski mikroskopičari iz gotovo svih prirodoslovnih područja za ondašnju državu i susjedne zemlje. Ovaj ugled zadržao je laboratorij dugo vremena i po odlasku akademika Zvonimira Devidéa u mirovinu, kada vodstvo laboratorija preuzima profesorica Mercedes Wrischer.

I dozvolite mi da na samom kraju izlaganja spomenem još jednu značajnu djelatnost akademika Zvonimira Devidéa u organizaciji novih

strukovnih društava i njihovo ućlanjenje u europske i svjetske udruge. Osnovao je samostalno Hrvatsko biološko društvo, slijednika nekadašnje Biološke sekcije Hrvatskoga prirodoslovnog društva. Unutar Hrvatskoga prirodoslovnog društva osnovao je Sekciju za elektronsku mikroskopiju, koju je nakon nekoliko godina osamostalio u Hrvatsko društvo za elektronsku mikroskopiju, koje danas djeluje kao Hrvatsko mikroskopijsko društvo. Također je osnovao i Hrvatsko društvo za biljnu fiziologiju – danas Hrvatsko društvo za biljnu biologiju. Također je bio sasvim pri kraju s organizacijom Odbora za bilinstvo HAZU-u, ali unatoć velikoj želji, taj posao naćalost nije stigao dovršiti.

IN MEMORIAM
AKADEMIK ZVONIMIR DEVIDÉ
(1921. – 2011.)

Dana 10. rujna 2011. u 91. godini u Zagrebu preminuo je akademik Zvonimir Devidé, istaknuti biolog i botaničar, *professor emeritus* Sveučilišta u Zagrebu, te redoviti član Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Razredu za prirodne znanosti. Polaganje urne, prema pokojnikovoj želji, obavljeno je 15. rujna u najužem krugu obitelji i prijatelja.

Gotovo mjesec dana prije, 6. kolovoza 2011. akademik Zvonimir Devidé navršio je 90 godina. Kao bliska suradnica, zapravo njegova prva asistentica na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu, Sveučilišta u Zagrebu, telefonski sam mu čestitala rođendan.

Tada mi je, uz zahvalu i uvijek lijepe riječi, najavio da ćemo se svi njegovi bliski suradnici u ranu jesen naći u Botaničkom vrtu Botaničkog zavoda na domjenku, kakvog smo imali pred 10 godina.

To je bila divna želja i nada, koja se nažalost nije ostvarila.

Ukazano mi je povjerenje i čast, da za našu Hrvatsku akademiju znanosti i umjetnosti, iznesem sjećanje na našeg dragog šefa, akademika, profesora, kako je najviše želio da ga oslovljavamo.

Stoga prvo pozdravljam poštovanog glavnog tajnika akademika Pavla Rudana, kao i sve članove HAZU.

Također, uvažene suradnike, prijatelje i bivše studente dragog profesora Zvonimira Devidéa. Do sada je mnogo detaljnih informacija o znanstvenim dostignućima profesora Z. Devidéa publicirano u časopisu *Acta Botanica Croatica*: prigodom njegove 65. godine života (Papeš i Jelaska, 1986), za 80-i rođendan (Regula, 2001) i za 90-i rođendan (Krsnik

Slika 1. Proslava 80. rođendana profesora Zvonimira Deavidéa u Botaničkom vrtu PMF-a, Sveučilišta u Zagrebu u društvu bliskih suradnika kolega i prijatelja.

Snimila mr. sc. Biserka Juretić, ravnateljica Botaničkog vrta.

Rasol, 2012), publicirano je i poslije njegove smrti i In memoriam (Krsnik Rasol, 2011) te u časopisu Priroda (Papeš, 2012). Očito je da su ga bliski suradnici na matičnom fakultetu veoma cijenili. Jednako tako i bliski suradnici Laboratorija za elektronsku mikroskopiju na Institutu Ruđer Bošković, koji je utemeljio.

Profesor je stručni i prijateljski kontinuirano komunicirao s kolegama u Hrvatskoj, Sloveniji i drugim republikama bivše Jugoslavije, te u mnogim europskim institucijama. Bili su mu zahvalni za vrijedne odgovore i savjete koje im je znalački i iskreno davao. Voljeli su ga i studenti tijekom niz desetljeća, koliko je predavao, i o njima vodio brigu na matičnom fakultetu i na Pedagoškom fakultetu u Osijeku. Bilo je tu, dakako i postdiplomanada s dugih zagrebačkih fakulteta.

IZ MARIBORA U ZAGREB, IZ ZAGREBA U BEČ I ENGLESKU

Zvonimir Devidé rodio se 6. kolovoza 1921. u Lenartu v Slovenskih Goricah, kako se znao hvaliti rodnim mjestom, koje je jako volio. Nakon završetka gimnazije u Mariboru, studirao je prirodne znanosti na Sveučilištu u Zagrebu i Beču. Diplomirao je biologiju, fiziku i kemiju 1944. na Sveučilištu u Beču uz stalno vodstvo uglednog botaničara, akademika Lothara Geitlera, kod kojeg je specijalizirao citologiju. Po povratku u Hrvatsku, nakon odrađenog vojnog roka, 1948. prihvatio je mjesto asistenta u Botaničkom institutu i vrtu u Zagrebu. Na tom položaju mogao je intenzivno proučavati kromosome u cilijata i citologiju kemoautotrofnih leucitiobakteria. Godine 1953., kao stipendist Britanskog savjeta, boravio je šest mjeseci u John Innes Horticultural Institution, Department of Cytology (Bayfordbury, Hertford, Engleska). Imao je sreću da mu je mentor bio u to doba svjetski poznat citogenetičar profesor Cyril Dean Darlington, koji je prvi objasnio mehanizam *crossing overa*, kod kojeg je specijalizirao kariologiju – citogenetiku. Zahvaljujući tim znanstvenim vezama, nakon 17 godina izbijanja iz Engleske, profesor mi je pomogao da dobijem stipendiju Britanskog savjeta i velikim dijelom dovršim započetu doktorsku disertaciju uz specijalizaciju novih citogenetskih tehnika (u Jodrell Lab., Royal Botanic Gardens, Kew, kod profesora Keith Jonesa, bliskog suradnika C.D. Darlingtona).

PREDOBAR ZA DOCENTA

Zvonimir Devidé nastavio je nakon povratka iz Engleske, prije započeta istraživanja citologije bezbojnih sumpornih bakterija, što je bila i tema njegove doktorske disertacije, obranjene 1954. na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Godine 1960. habilitirao se na istom fakultetu, prezentirajući tezu na strukturi i optičkim karakteristikama blijedoišaranih i zelenih listova.

Za mjesto docenta u Botaničkom zavodu PMF-a natjecao se 1961., no Vijeće fakulteta je smatralo da je **predobar za docenta** te ga je odmah izabralo u zvanje izvanrednog profesora.

Godine 1970. izabran je za redovitog profesora u istom zavodu, a od 1981. postaje predstojnik Botaničkog zavoda i Botaničkog vrta do umirovljenja 1986.

Za entuzijazam u istraživanju i nastavi u biološkim znanostima, kao i iskustva koja je stekao u Beču i Engleskoj, te velikog znanja iz fizike-optike, Z. Devidé bio je visoko cijenjen kao ekspert u mikroskopiranju u Botaničkom institutu PMF-a, kao i novo formiranom Institutu Ruđer Bošković u Zagrebu (1954). Zbog tih zasluga akademik Ivan Supek pozvao ga je da osnuje Laboratorij za elektronsku mikroskopiju. Tada tek mladi dr. sc. Zvonimir Devidé vrlo je brzo novu tehniku elektronske mikroskopije uspješno savladao, te organizirao mali, ali izvrstan tim suradnika s kojima je za nekoliko godina organizirao centar za elektronsku mikroskopiju sa značajnom međunarodnom reputacijom. Glavni cilj njihovog istraživanja bio je otkrivanje zakučaste funkcije i razvitka plastida i mitohondrija u biljaka. Njihova znanstvena dostignuća, objavljena u mnogo svjetskih časopisa, još uvijek se citiraju s izvornim ilustracijama u internacionalnim udžbenicima vezanim za staničnu biologiju.

Zbog iznimnih dostignuća, profesor Devidé je 1973. izabran za izvanrednog, a 1991. za redovitog člana tadašnje Jugoslavenske, sada Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Razredu za prirodne znanosti. Gotovo od prve godine izbora profesor Devidé obavljao je mnoge dužnosti i funkcije. Tako je bio član Znanstvenog savjeta za zaštitu prirode, član Međukademijskog odbora za zaštitu prirode i životne sredine, delegat Razreda za prirodne znanosti JAZU u Međukademijskom odboru za biotehnologiju. Bio je jedan od glavnih organizatora savjetovanja „Ljudski okoliš u Zagrebu“ i dr. Održao je veliki broj predavanja, kao i prezentirao predavanja nekoliko prijatelja, akademika iz Austrije i Velike Britanije. Njegovo, među zadnjim, predavanje održano u HAZU, pred nekoliko godina, imalo je izrazito veliki auditorij među kojima su bili naši suradnici i studenti, koji profesora nisu za vrijeme studija imali

prilike slušali. Bili su zadivljeni njegovim umijećem predavanja i njegovim crtežima.

VRSTAN ZNANSTVENIK I PREDAVAČ

Na Prirodoslovno matematičkom fakultetu u Botaničkom zavodu profesor Devidé uveo je i razvio moderan pristup povezanosti znanstvene djelatnosti i nastavnih aktivnosti. To se posebno odnosi na organizaciju velikog broja praktikuma.

S njima su bili vrlo zadovoljni asistenti s kojima ih je zajedno postavljao, a još više studenti jer su mogli samostalno raditi i diskutirati s voditeljima praktikuma, ali i s profesorom.

Profesor Devidé nije se specijalizirao samo za određeno usko znanstveno područje. Njegova znanstvena djelatnost obuhvaća široko područje interesa i rada. Svoja istraživanja je uvijek gledao cjelovito, s pogledom uprim prema budućnosti, stimulirajući i podržavajući po njemu znanstvenokreativne projekte svojih suradnika.

U mnogim područjima kojima se posvećivao u suradnji s bliskim i posebno odabranim suradnicima, bio je pionir, ne samo u našoj zemlji već i u svjetskim razmjerima. U svojim eksperimentima i sa suradnicima uvijek je nastojao primjenjivati suvremene metode istraživanja, kao što su kvalitativne i kvantitativne analize, komparativne metode elektronske i svjetlosne mikroskopije, tehnike kulture *in vitro* i dr. Osobito je pazio da u svojim i pokusima svojih suradnika izbjegava artefakte i da se koristi najnovijim metodama uz veliku kritičnost i preciznost u vrednovanju rezultata i postupaka istraživanja. Ovdje moram istaknuti njegovu perfekciju u korekturama rukopisa i uz to vrijednim savjetima. Interesantna činjenica, što se može vidjeti iz popisa njegovih publikacija, da je vrlo rijetko prihvaćao suautorstvo sa svojim suradnicima u publikacijama, iako je u radu sudjelovao i korigirao rukopise, što je većinom mlade, tek stasale znanstvenike žalostilo. Objašnjenje za takav postupak nikada nismo do kraja spoznali.

Njegov istraživački opus detaljno je prikazan i raščlanjen u 12 tematskih cjelina, o čemu su pisale njegove bliske suradnice, neposredno prije njegove odluke da se povuče u zasluženu mirovinu (D. Papeš i S. Jelaska, 1986). Profesora Z. Devidéa može se nazvati, kako je i on sam znao upotrebljavati na osnovi svojega cjelokupnog znanstveno- nastavnog opusa: **Biljni biolog.**

S obzirom na prva stečena iskustva u početku kao asistent iz Anatomije bilja, svoje prve diplomandice, a kasnije i suradnice (Sibila Jelasku i Draženu Papeš) u suradnji s profesorom Stjepanom Horvatićem, vodio je u citotaksonomskim-citogenetskim dionicama istraživanja biljaka iz prirodnih populacija i taksonomski interesantnih biljaka. Vodio ih je već od treće godine studija, pa su diplomirale (1962) kada je on već bio izabran za izvanrednog profesora.

Već 1960. Z. Devidé osniva **laboratorij za kulturu biljnih stanica i tkiva** u kojem, u vrlo skromnim uvjetima, uspješno vodi magistarske radove i doktorske disertacije posdiplomanada, pa čak i suradnika iz inozemstva. Jedna od prvih njegovih postdiplomandica, time i specijalizantica u kulturi biljaka *in vitro*, bila je Sibila Jelaska, uz kolegu iz Etiopije, El Mamoun El Kalifom.

Daljnja istraživanja kromosoma prenio je na svoju prvu asistenticu (D. Papeš), te kao izvanredni profesor uveo je novi predmet **Biologija stanice** u kojemu značajan dio zauzimaju teme iz citogenetike. Brzo nakon povratka asistentice D. Papeš iz Engleske i njenog obranjenog doktorata s tematikom iz citogenetike, uvodi kolegij, **Citogenetika.**

Preuzimanjem predavanja iz **Fiziologije bilja** i organizacijom praktikuma, profesor Devidé shvaća nužnost ulaska u biokemiju. Uspostavlja suradnju na Institutu „Ruđer Bošković“ s laboratorijem pod vodstvom dr.sc. Dine Keglević, koji je već bio dobro opremljen, tako da već nakon kratkog vremena uspijeva zajedno s voditeljicom i njenim suradnicima objaviti uspješan početak zajedničkog rada. Zbog potrebe razvitka biokemije u sklopu fiziologije bilja na Biološkom odsjeku, PMF-a, stimulira svog asistenta Ivana Regulu na specijalizaciju biokemijskih tehnika istraživanja u istom Laboratoriju na IRB-u. U svom usavršavanju I. Regula utvrđuje

serotonin u biljaka, misteriozni **biogeni amin**, koji je dotad tek bio utvrđen u životinja i ljudi. Prisutnost serotonina utvrđena je primjenom vrlo sofisticiranih histokemijskih reakcija i biokemijskih tehnika u određenim dijelovima nekih vrsta biljaka, što je bila tematika njegove doktorske disertacije. Tek nakon samostalnog objavljivanja nekoliko radova, u dva rada priključio se I. Reguli njegov mentor Z. Devidé kao suautor s kojim potvrđuje put nastajanja serotonina kroz pretvorbu triptofana i triptomona, da bi se akumulirao u sjemenkama, čemu autori daju vrlo interesantno objašnjenje (vidi: Popis radova).

Znanstveni interesi Z. Devidéa bili su usmjereni na učinak fotoperiodizma u indukciji cvatnje. Zajedno s Božom Kranjčevićem, on je determinirao fotoinduktivne periode prilikom prelaska od vegetativne u generativnu fazu rastom u čistim kulturama vodenih biljaka. Za istraživanje biljke značajan uspjeh bila je po prvi put uspješna indukcija cvjetanja u laboratorijskim uvjetima, tako su autori utvrdili biljke dugog i biljke kratkog dana (vidi: Popis radova).

Preseljenjem u nove prostorije istraživačkog dijela Botaničkog zavoda, u kojem su uglavnom radili znanstveno bliski profesorovi suradnici, na treći kat Rooseveltovog trga 6, koje je profesor Z. Devidé nekoliko godina vrlo stručno i s ljubavlju uređivao za mogućnost uvođenja novih tehnika, oformirao je male timove koji će ih moći primjenjivati.

Ubrzo, uz pomoć svojih suradnika, Z. Devidé počinje stimulirati razvitak mnogih, do tada potpuno nerazvijenih područja istraživanja u našoj sredini, koja obuhvaćaju najvećim dijelom područja u kojima je nužna primjena tehnika molekularne biologije. Tako, uz već postojeća istraživanja, vrlo odobravajuće prihvaća početak znanstvene tematike: formiranje **biljnih tumora**, koju predvodi nova doktorandica, Marijana Krsnik Rasol, koja prvo kao asistent, a onda nakon doktorata i specijalističkih boravaka u inozemnim laboratorijima, provodi istraživanja **biljni proteini**.

Dolaskom u novoopremljene laboratorije profesor se uključuje u *in vitro* s posebnom pažnjom na promjene kariotipova, koje je vršio u suradnji sa svojim mlađim suradnicama (S. Jelaskom, D. Papeš i kasnije B. Pevalek), koje su konačno dočekale svrhovito ujedinjenje istraživanja na

odvojenim područjima. Temelj tim istraživanjima postavio je Z. Devidé svojim izlaganjem na I. simpoziju Jugoslavenskog društva za biljnu fiziologiju u Novom Sadu 1972. Nakon što je – iznad očekivanja – uspjelo postići dobre uvjete kulture tkiva boba (*Vicia faba* L.), za čiji se kariotip pretpostavljalo da bi zbog razmjerno malog broja kromosoma, i već od Heitza dobro poznatih kromocentara, mogao biti podesan za takova istraživanja, primjenom metode prikazivanja kromosomskih pruga („Giemsa C-banding technique“, koju je 1975. specijalizirala D. Papeš u Beču kod akademika D. Schweizera). Te pruge predstavljale su konstitutivni heterokromatim, koji su biokemičari nazivali „*junk DNA*“, dok su pravi biolozi znali, da evolucija ne održava milenijima „smeće“. (Danas je heterokromatin, tzv. nekodirajuća DNA, jedna od vrlo interesantnih i još uvijek zagonetnih dijelova kromosoma svih organizama). Prva istraživanja pokazala su znatan postotak triploidnih stanica s posebno upadljivim ekstrakromosomom kao i strukturne mutacije u stanicama tkiva u kulturi. U nastavku istraživanja pokazalo se da s trajnim kultiviranjem – neovisno o uvjetima kulture – stupanj poliploidije pada u korist diploidije. Stupanj ploidije jezgara određivali smo mjerenjem količine DNA u kromocentrima (=heterokromatina) po interfaznih jezgara. U tu svrhu Z. Devidé nastajao je izraditi mikroskopski spektrofotometar na kojem su uspjela mjerenja, koja su prihvaćena uz neke modifikacije. Rezultati tih istraživanja prikazani su na nekoliko svjetskih kongresa (Calgary, Helsinki, Oxford, Norwich i Píešťany), kao i publicirani u dva svjetska (Experientia, 1978, Protoplasma, 1981) i tri domaća časopisa (s međunarodnom recenzijom). Ipak, moram naglasiti da su ova istraživanja u suradnji sa Z. Devidéom, proglašena „pionirskim“ na svjetskoj razini.

Konačno preseljenjem novog Zavoda za molekularnu biologiju, Biološkog odsjeka Prirodoslovno matematičkog fakulteta, koji je osnovan 1989. zaslugom i velikih zalaganjem prvo izabrane predstojnice S. Jelaske i uz nju druge seniorke, kao i zalaganje Z. Devidéa, u novoj zgradi na Horvatovcu omogućeno je stvaranje novih laboratorija za koje su većim dijelom već postojali izučeni suradnici, odnosno voditelji laboratorija i koji su već imali internacionalnu reputaciju.

PROFESOR DEVIDÉ UZ ZNASTVENIKA BIO JE I NASTAVNIK – IZVRSTAN PREDAVAČ

Uvijek se zalagao da njegova predavanja budu zanimljiva i dobra, pa su bila i masovno posjećena.

Studenti su ga vrlo voljeli, jer je za njih uvijek imao vremena, strpljenja da ih sasluša i dađe koristan savjet.

Uložio je mnogo truda i vremena u organizaciju novih kolegija na dodiplomskoj, kao i poslijediplomskoj nastavi: Citologija, Biologija stanice, Fiziologija bilja, Mikroskopska tehnika, Metodika znanstvenog rada. Također je vrlo zaslužan za uvođenje predmeta Genetika po prvi put na PMF-u, za koji stimulira prijavu asistentice D. Papeš, koju je komisija pozitivno ocijenila i Vijeće PMF-a odobrilo. Ona se ubrzo uspije udružiti s Željkom Trgovčevićem s Instituta Ruđer Bošković, tada jedinog i najboljeg molekularnog genetičara, koji se prvo uključuje s nekoliko predavanja u sklopu predmeta Genetika, da bi poslije nekoliko godina bio izabran za naslovnog profesora za novi samostalni predmet, Molekularna genetika. Ovdje bih posebno željela istaknuti zahvalnost za podršku ovog koncepta profesorima Z. Devidéu i Milanu Meštrovu, kasnije izabranim za akademike u HAZU. Osim na diplomskom studiju, Z. Devidé bio je nosilac predmeta: Biomembrane, Principi i metode mikroskopske tehnike, Metode znanstvene mikroskopije, kao i Metodika znanstvenog rada na Poslijediplomskom studiju prirodnih znanosti Sveučilišta u Zagrebu i poslijediplomskom studiju Medicinskog fakulteta. Ujedno je održavao specijalne kolegije o mitohondrijima, građi i funkciji fotosintetskog aparata (plastida) i submikroskopskoj organizaciji stanice na smjeru biofizika.

Tematikom poslijediplomskih predmeta nisu bili zainteresirani samo biolozi, već osobito medicinari, tako da još i danas mnogi magistri i dr. sc. citolozi u Klinikama spominju profesora i sve njegove korisne savjete u primjeni: mikroskopskih tehnika kao i u pisanju i iznošenju znanstvenih rezultata.

Bio je glavni zagovornik ideje da središnje mjesto u poslijediplomskom studiju treba imati izrada magistarskog rada, koja će kandidata uve-

sti u samostalna istraživanja. Angažirao se u nastojanjima da razvije interdisciplinarnu pristupe određenim znanstvenim problemima. Zalagao se za razvitak biofizike i biokemije, što je danas već godinama i ostvareno. Pod njegovim mentorstvom izrađen je veliki broj diplomskih i magistarskih radova, a također i doktorskih disertacija. Mnoge obrane doktorskih disertacija imale su europski pristup, jer je većinom nastojao da u članstvu komisije bude prisutan jedan član, profesor europskog sveučilišta.

Poznata je njegova velika angažiranost na vođenju postdiplomskog studija prirodnih znanosti. Bio je voditelj struke biologija na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu od 1960., pa kasnije u sklopu Poslijediplomskog studija prirodnih znanosti Sveučilišta u Zagrebu do 1983. bio je najuže povezan najvitalnijim funkcijama i u vođenju poslijediplomskog studija i njegovom uspješnom odvijanju.

I NAKON MIROVINE – RAD

Naš šef, profesor Zvonko Devidé, (kako smo ga prijateljski zvali) i nakon umirovljenja 1986. uvijek je ostao naš nezaboravan učitelj. Nažalost, zbog zdravstvenih problema s kretanjem, rijetko je mogao do nas navratiti, ali se uvijek zanimao za naše rezultate i davao nam dio svog entuzijazma za biljnu biologiju. Ostao je uvijek naš znanstveni vođa koji je pomagao svojim suradnicima u razvitku njihove osobne profesionalne ličnosti i stava. Umjesto nametanja svog vlastitog mišljenja nad njihovim, bilo suradnika kao i studenata, kao pravi znanstvenik, uzdržavao se od nametanja osobnog stava, ali je uvijek upotrijebio svu svoju energiju i razumijevanje u prepoznavanju talenata s kojima je usmjeravao zagrebačku, kao i hrvatsku biljnu biologiju u 21. stoljeće, a tako i u internacionalnu istraživačku zajednicu.

Na kraju želim naglasiti studiju: „Makroevolucijske teorije i njihova citološka osnova“ objavljenu u časopisu „Rasprave SAZU“ (1985) koju su mogli napisati u suradnji samo vrhunski biolog-paleontolog, njegova prva supruga **akademkinja Vanda Kochansky Devidé** i biolog širokog biološkog znanja i iskustva kao što je bio profesor Zvonimir Devidé.

U mirovini, profesor nije bio znanstveno miran, nastavio je svoja istraživanja, vrativši se elektronskom mikroskopu i ultrastrukтури plastida s naglaskom na razvitak kromoplasta (8 radova od 1986. do 2000., te još 2003. i 2005.). Njegov znanstveni rad u Laboratoriju za elektronsku mikroskopiju Molekularne biologije na Institutu „Ruđer Bošković“ još uvijek je bio vrlo intenzivan s vrhunskim rezultatima gotovo do kraja njegovih mogućnosti.

Mogu istaknuti da su iz tzv. **Devidéove škole** pronikli danas mnogi već priznati znanstvenici-nastavnici, koji rade u Botaničkom zavodu i Zavodu za molekularnu biologiju Biološkog odsjeka PMF-a Sveučilišta u Zagrebu, ali također na hrvatskim Sveučilištima u Osijeku i Splitu, kao i u europskim, te u Kanadi, SAD-u, pa čak i u Australiji (Perth).

SVESTRAN ČOVJEK VELIKE ENERGIJE

Profesor Devidé izlagao je svoje znanstvene rezultate na preko 70 znanstvenih skupova u zemlji i inozemstvu, na desetke njih održao je pozvana predavanja. Bio je glavni organizator nekoliko znanstvenih skupova, te sudjelovao u radu organizacijskih odbora mnogih skupova.

Također je bio vrlo aktivan u stručnoj, znanstvenopopularnoj i pedagoškoj djelatnosti. Objavio je preko pedesetak značajnih većih i manjih priloga za leksikone i enciklopedije. Kontinuirano je bio tražen za davanje kritičnih prikaza u našim znanstvenim i stručnim časopisima, uključujući Prirodu, za više od 30 knjiga i drugih znanstvenih publikacija, većinom stranih, ali i naših autora i izdavača. Ovdje bih istakla posebno važne i korisne stručne radove o preparativnim tehnikama za elektronski mikroskop kao prilog (VIII poglavlje) u još uvijek nenadoknadivoj knjizi: Mikroskop, B. Varičaka. Bez sumnje prijevod općeg dijela tada najnovijeg izdanja Udžbenika botanike za visoke škole (Strassburgerov udžbenik 31. izdanje), koji je izdala Školska knjiga, predstavlja njegov najznačajniji i najopsežniji stručni rad (586 str., 524 sl.).

Čini mi se da je gotovo nemoguće nabrojiti sve profesionalne aktivnosti i zaduženja, koja je profesor Devidé obnašao, kao i sva priznanja koja

su mu dodijeljena. Uz već spomenute aktivnosti pokušat ću navesti samo neka, uz cijenjeni oprost za propuštena. Socijalistička Republika Hrvatska dodijelila mu je za pokazanu znanstvenu aktivnost nagradu „Ruđer Bošković“ 1976. Izvršni odbor Znanstvenog vijeća Instituta „Rudjer Bošković“ imenovao ga je počasnim savjetnikom Instituta 1980. The New York Academy of Science izabrala ga je za svog aktivnog člana 1981. Orden rada sa zlatnim vijencem dodijeljen mu je 1985. za naročite zasluge i postignute uspjehe u radu za napredak zemlje.

U dva hrvatska znanstvena časopisa, *Periodicum Biologorum* i u *Acta Botanica Croatica*, bio je dugogodišnji član redakcije. Za Biološku sekciju u okviru Hrvatskog prirodoslovnog društva bio je pročelnik i 1973. izborio je osnivanje Hrvatskog biološkog društva, za što mu je godine 2000. HBD dodijelilo *Plaketu Zdravko Lorković*, kao osnivaču društva. Slične zasluge ima za osnivanje nekoliko drugih hrvatskih društava u kojima je bio i predsjednik, a prilikom umirovljenja za izrazite kontinuirane zasluge za rad i unapređenje društava dobio je počasno članstvo. U okviru mnogih hrvatskih društava održao je vrlo uvažena predavanja. Tijekom organiziranja popularnih predavanja u HPD-u održao je predavanje u redakciji *Prirode*, za koje se sjećam, da je kao i gotovo većina njegovih predavanja, bilo dobro posjećeno i s velikim aplauzom ocijenjeno.

Potrebno je još istaknuti da je profesor Devidé bio veliki pobornik zaštite prirode i čovjekova okoliša.

Djelatan u mnogim raspravama uvijek je isticao potrebu i važnost očuvanja prirodne ravnoteže.

To nije radio samo kao zaljubljenik u prirodu, već kao razuman čovjek, koji zna da čuvajući prirodu brinemo o budućnosti naše djece i ljudskog roda kao i sveukupnog živog svijeta.

Profesor Devidé bio je voditelj Instituta za Ornitologiju Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Na toj dužnosti uz pomoć mladih kolega botaničara i biljnih biologa, on je planirao osnovati Odbor za botaniku pri HAZU u svrhu povećanja i poboljšanja međusobne suradnje između biljnih znanstvenika.

UZ BIOLOGIJU – GLAZBA

Zvonimir Devidé pokazao se svojim zavidnim poznavanjem glazbe i aktivnim sudjelovanjem u našem muzičkom životu.

Preko 33 godine bio je član Društvenog orkestra Hrvatskog glazbenog zavoda s kojim je javno nastupao na preko 300 koncerata kao prvi ili drugi violinist.

Nekoliko puta imao je solo nastupe, specijalno je bio zapažen njegov solistički nastup na violi *d'amore*. Njegovo muzikološko istraživanje povijesti viole prepoznato je s dodjelom *Silver Viola Key*, 1985. od „International Association in Salzburg“.

U Glasilu HGZ izašao je članak sjećanja na Zvonka Devidé, kako su ga od milja kolege glazbenici zvali s vrlo lijepim i duhovitim interpretacijama njegovih priča.

Profesor se uvijek osjećao sretnim u društvu muzičara. Vidjevši ga sretnim nakon uspješno izvođenih koncerata, pitala sam se “da li bi bio sretniji kao muzičar?”. Bio je sretan i kao znanstvenik, biljni biolog, ali stalna borba za dobivanje potrebnih-nužnih financijski sredstava za uspješan znanstveni rad svojih suradnika i svoj osobni, često ga je dovodilo do velikog umora i nažalost razočaranja.

TAJNA VJEČNE MLADOSTI

Vjerojatno njegovo druženje s muzičarima kao i uvijek s mladim ljudima činilo ga je uvijek mladim s gotovo dječaćkim duhom, koji se volio veseliti i gotovo igrati.

Uvijek se sjećamo, a posebno naša djeca, njegovih nezaboravnih i vrlo uspješno priređivanih Božićnih priredaba s divnim programima za našu djecu i nas.

Tu je bilo pantomime, muzike i različitih igara u kojima smo se svi zajedno s djedicom Z. Dé-om veselo igrali i zabavljali.

Na kraju želim navesti tekst zadnjeg pasusa kojeg smo moja bliska kolegica, sada akademkonja Sibila Jelaska i autorica, Dražena Papeš, na-

Slika 2. Akademik Zvonimir Devidé bio je dugogodišnji član Društvenog orkestra i ravnateljstva HGZ-a

S lijeva na desno: Zvonimir Devidé, Robert Strecha, Marcel Bačić, Borivoj Maltarić

pisale za profesora Zvonimira Devidé „Prigodom 65. godišnjice života“ za Acta Bot. Croat. (1986): *Nema sumnje, profesor Devidé, koji ove godine navršava 65. godina života, jedan je od posljednjih svestranih biologa sa zavidnom širinom znanja, što se ogleda na obranama diplomskih, magistrarskih ili doktorskih radova. Uvijek zna postaviti inventivno pitanje koje provocira i kandidata i mentora na dalja buduća istraživanja iz određene teme. Često nakon takvih ispita i obrana o njegovim se sugestijama i provokativnim pitanjima dugo raspravlja i razmišlja. Sve što je do sada uradio osigurava mu povijesno sjećanje, no mi mu od srca želimo da još dugo bude zdrav i aktivan s istom energijom kao do sada i da još dugo dijeli s nama strepnje, radost i sve što donose znanstvena istraživanja predanom i iskrenom istraživaču.*

Kao što se iz prethodnog teksta može vidjeti, naše želje su se ostvarile.

Naš profesor Z. Devidé doživio je još 25 godina zaista aktivnog i uspješnog profesionalnog i sretnog privatnog života, kakvog je želio i zaslužio.

Njegova misao uvijek mi ostaje na pameti: „I smrt je dio života“, što su misli prirodnjaka kakav je bio Zvonimir Devidé, kojeg ćemo se uvijek s ljubavlju sjećati.

LITERATURA

- Krsnik Rasol, M. 2011. Profesor Zvonimir Devidé. On the occasion of 90th birthday on August 6th 2011. Acta Bot. Croat. 70 (2): 309-313.
- Krsnik Rasol, M. 2012. Profesor Zvonimir Devidé (1921-2011) . Period biol: 114. No 1: 129-130.
- Papeš, D. and Jelaska, S. 1986. Prof. dr. Zvonimir Devidé – Prigodom 65. godišnjice života (Professor Zvonimir Devidé – On the occasion of 65th anniversary). Acta Bot. Croat. 45: 155-165.
- Papeš, D. 2012. In memoriam – Akademik Zvonimir Devidé (1921.- 2011). Priroda :01, 46-49.
- Regula, I. 2001. Professor Zvonimir Devidé – to mark his eightieth birthday. Acta Bot. Croat.: 60, 110-120.

BIBLIOGRAFIJA
AKADEMIKA ZVONIMIRA DEVIDÉA

1. DEVIDÉ, Z., GEITLER, L., 1947: Die Chromosomen der Ciliaten. Chromosoma 3, 110-136.
2. DEVIDÉ, Z., 1949: Izvještaj o citološkim istraživanjima leukotiobakterija. Ljetopis JAZU 55, 77-85.
3. DEVIDÉ, Z., 1950: Hromosomi cilijata (eucilijata i opalinida). Rad JAZU 230, 179-217.
4. DEVIDÉ, Z., 1951: Chromosomes in Ciliates (*Euciliata* and *Opalinidae*). Bull. Intern. Acad. Yugosl. n.s. 3, 75-114.
5. DEVIDÉ, Z., 1952: Zwei neue farblose Schwefelbakterien: *Thiogloea ruttneri* n. gen. n. sp. und *Thiogloea ragusina* n. sp. Schweiz. Z. Hydrologie. 14, 446-455.
6. DEVIDÉ, Z., 1953: Izvještaj o citološkim istraživanjima na leukobakterijama. Ljetopis JAZU 58, 169-173.
7. DEVIDÉ, Z., 1953: Godišnji izvještaj o istraživanju citologije leukotiobakterija. Ljetopis JAZU 58, 174-176.
8. DEVIDÉ, Z., 1954: Istraživanja o stanici bezbojnih sumpornih bakterija. Acta Pharm. Jug. 4, 147-176.
9. DOMAC, R., DEVIDÉ, Z., 1954: Novo nalazište paprati *Phyllitis hybrida* (Milde) Christensen na Jadranu. Acta Pharm. Jug. 4, 184-187.
10. DEVIDÉ, Z., 1956: Does *Thiosiphon* exist? Acta Bot. (Zagreb) 14/15, 181-183.
11. DEVIDÉ, Z., 1956: Novo nalazište volfije (*Wolffia arrhiza* /L./ Wimm.) u Hrvatskoj. Acta Bot. (Zagreb) 14/15, 184-186.
12. DEVIDÉ, Z., 1956: *Echinocystis lobata* (Michx.) Torr. i Gray. Acta Bot. (Zagreb) 14/15, 186-187.
13. DEVIDÉ, Z., 1956: *Branchiura sowerbyi* Beddard v ribniku Botaničnega vrta v Zagrebu. Biol. vestn. (Ljubljana) 5, 76-78.
14. DEVIDÉ, Z., 1957: O nalazištu bezbojnih bakterija kod Ulcinja. Acta Pharm. Jug. 7, 129-135.
15. TUNKL, M., DEVIDÉ, Z., 1957: ber Sklerotienbildung bei *Pyronema domesticum* (Sow.) Sacc. Phytopathol. Z. 29, 295-298.

16. DEVIDÉ, Z., WRISCHER, M., 1960: Versuche ber gasblasenfreie Plexiglas-Einbettung von pflanzlichen Objekten fr Ultramikrotomie. *Mikroskopie* (Wien) 14, 337-342.
17. DEVIDÉ, Z., WRISCHER, M., 1960: Ein einfaches Verfahren zur Herstellung von Glasmessern fr Ultramikrotomie. *Mikroskopie* (Wien) 15, 9-11.
18. DEŽELIĆ, GJ., WRISCHER, M., DEVIDÉ, Z., KRATOHVIL, P., 1960: Electron microscopy of ludox colloidal silica. *Kolloid-Z.* 171, 42-45.
19. DEVIDÉ, Z., 1959/1960: Beitrge zur Kenntnis des Baues hellgefleckter Laubbltter. *Acta Bot. Croat.* 18/19, 107-166.
20. LADEŠIĆ, B., DEVIDÉ, Z., PRAVDIĆ, N., KEGLEVIĆ, D., 1962: Biochemical studies in tobacco plants. I. The relative utilization of the optical isomers of alpha- and beta-methionine through transmethylation in *Nicotiana rustica*. *Arch. Biochem. Biophys.* 97, 556-561.
21. WRISCHER, M., DEVIDÉ, Z., 1964: Elektronenmikroskopische Beobachtungen an Mitochondrien pflanzlicher Zellen bei Strung von Atmungsprozessen. *Mikroskopie* (Wien) 19, 43.
22. WRISCHER, M., DEVIDÉ, Z., 1964: On the changes of mitochondria in plant cells with disturbed respiration. *Proc. Yugosl. Conf. Radiobiol. Ljubljana*, 86.
23. WRISCHER, M., DEVIDÉ, Z., 1964: The effect of gamma radiation on the development of the chloroplasts in etiolated bean seedlings. *Proc. 5th Yugosl. Conf. Radiobiology, Ljubljana*, 85.
24. DEVIDÉ, Z., WRISCHER, M., 1964: The ultrastructure of developing plastids in the leaves of etiolated bean seedlings at disturbed respiration. *Electron Microscopy. B Proc. 3rd Europ. Conf. ČSAV, Praha*, 151-152.
25. WRISCHER, M., DEVIDÉ, Z., 1964: The effect of gamma rays on the fine structure of developing plastids in the leaves of etiolated bean seedlings. *Electron Microscopy. B. Proc. 3rd Europ. Conf. ČSAV, Praha*, 271-272.
26. WRISCHER, M., DEVIDÉ, Z., 1965: Mitochondrien-Vernderungen pflanzlicher Zellen bei Strung von Atmungsprozessen. *Z. Naturforsch.* 20b, 260-263.

27. MAMULA, Đ., JURETIĆ, N., WRISCHER, M., DEVIDÉ, Z., MILIČIĆ, D., 1966: Novi podaci o virusima krucifera u Jugoslaviji. Agron. Glasnik 16, 845-861.
28. WRISCHER, M., DEVIDÉ, Z., 1967: ber die Wirkung von Gammastrahlen auf die Entwicklung der Plastiden etiolierter Bohnenkeimlinge. Z. Naturforsch. 22b, 442-446.
29. DEVIDÉ, Z., WRISCHER, M., 1967: ber den Einfluss von Atmungsstrungen auf die Differenzierung der Plastiden im Blattgewebe etiolierter Bohnenkeimlinge. Z. Naturforsch. 22b, 447-450.
30. WRISCHER, M., DEVIDÉ, Z., 1967: ber den Einfluss von Vorbelichtung auf die Plastidenentwicklung in den Primrblttern gamma-bestrahlter etiolierter Bohnenkeimlinge. Planta (Berl.) 73, 319-323.
31. DEVIDÉ, Z., 1967: The effect of ionizing radiation and of ultraviolet light on developing plastids in primary leaves of etiolated bean seedlings. Proc. Abstr. Eur. Photobiol. Symp. Hvar, 9-12.
32. DEVIDÉ, Z., 1969: Vernderungen im Chloroplasten-Feinbau nach Rntgenbestrahlung etiolierter Bohnenbltter. sterr. Bot. Z. 116, 444-453.
33. DEVIDÉ, Z., 1969: Helical arrangement of ribosomes in the leaf cells of etiolated bean seedlings after UV-irradiation. Acta Bot. Croat. 28, 55-58.
34. DEVIDÉ, Z., 1970: Changes in fine structure of plastids in ripe fruits of *Cucurbita pepo* cv. *ovifera*. 7^{čme} Congr. Int. Microsc. lectron., Grenoble, C. R., 201-202.
35. DEVIDÉ, Z., 1970: Ultrastructural changes of plastids in ripe fruit of *Cucurbita pepo* cv. *ovifera*. Acta Bot. Croat. 29, 57-62.
36. DEVIDÉ, Z., LJUBEŠIĆ, N., 1972: Plastid transformations in pumpkin fruits. Naturwissenschaften 59, 39-40.
37. DEVIDÉ, Z., LJUBEŠIĆ, N., 1974: The reversion of chromoplasts to chloroplasts in pumpkin fruits. Z. Pflanzenphysiol. 73, 296-306.
38. WRISCHER, M., LJUBEŠIĆ, N., DEVIDÉ, Z., 1975: Transformation of plastids in the leaves of *Acer negundo* L. var. *odessanum* (H. Rothe). J. Cell Sci. 18, 509-518.
39. WRISCHER, M., LJUBEŠIĆ, N., DEVIDÉ, Z., 1975: Ultrastructural studies of plastids in leaves of *Fraxinus excelsior* L. var. *aurea* (Willd.). J. Microsc. Biol. Cell. 23, 105-112.

40. WRISCHER, M., LJUBEŠIĆ, N., DEVIDÉ, Z., 1976: Ultrastructural and functional characteristics of plastids in the leaves of *Ligustrum ovalifolium* Hassk. var. *aureum*. Acta Bot. Croat. 35, 57-64.
41. JELASKA, S., DEVIDÉ, Z., 1977: Primjena kulture biljnih stanica i tkiva u suvremenoj genetici. Genetika 9, 85-94.
42. PAPEŠ, D., JELASKA, S., TOMASEO, M., DEVIDÉ, Z., 1978: Triploidy in callus culture of *Vicia faba* L. investigated by the Giemsa C-banding technique. Experientia 34, 1016-1017.
43. KRAJNČIČ, B., DEVIDÉ, Z., 1979: Flower development in *Spirodela polyrrhiza* (Lemnaceae). Plant Syst. Evol. 132, 305-312.
44. REGULA, I., DEVIDÉ, Z., 1979: Occurrence of some indoles in *Shepherdia argentea* (Pursh.) Nutt. Acta Bot. Croat. 38, 41-44.
45. REGULA, I., DEVIDÉ, Z., 1980: Presence of serotonin in some species of genus *Urtica*. Acta Bot. Croat. 39, 47-50.
46. JELASKA, S., DEVIDÉ, Z., 1980: Primjena kulture stanica i organa u hortikulturi. Proc. Symp. Robert Visiani, Šibenik.
47. KRAJNČIČ, B., DEVIDÉ, Z., 1980: Report on photoperiodic responses in *Lemnaceae* from Slovenia. Ber. Geobot. Inst. ETH, Stiftung Rbel, Zrich. 47, 75-86.
48. PEVALEK, B., JELASKA, S., PAPEŠ, D., DEVIDÉ, Z., 1980: Growth regulator requirements for the initiation of *Vicia faba* callus culture. Acta Bot. Croat. 39, 51-57.
49. JELASKA, S., PEVALEK, B., PAPEŠ, D., DEVIDÉ, Z., 1981: Developmental aspects of long-term callus cultures of *Vicia faba* L. Protoplasma 105, 285-292.
50. KRAJNČIČ, B., DEVIDÉ, Z., 1982: Vpliv aminokislin na cvetno indukcijo vrst *Lemna minor* in *Spirodela polyrrhiza*. Biol. Vestn. (Ljubljana) 30, 105-120.

51. KRAJNČIČ, B., DEVIDÉ, Z., 1982: Photoperiodic responses of *Lemnaceae* from northern Croatia. Acta Bot. Croat. 41, 57-63.
52. KRAJNČIČ, B., DEVIDÉ, Z., 1982: Rasprostranjenost vodenih leća (*Lemnaceae*) na području sjeverne Hrvatske. Acta Bot. Croat. 41, 175-180.
53. KOCHANSKY-DEVIDÉ, V., DEVIDÉ, Z., 1985: Makroevolucijske teorije in njihova citogenetska osnova. Rasprave SAZU 26, 329-340.
54. DEVIDÉ, Z., 1986: ber die Ursache des Blauglanzes der Frchte von *Viburnum tinus*. L. Acta Bot. Croat. 45, 97-100.
55. DEVIDÉ, Z., LJUBEŠIĆ, N., 1989: Plastid transformation in greening scales of the onion bulb (*Allium cepa*, *Alliaceae*). Plant Syst. Evol. 165, 85-89.
56. LJUBEŠIĆ, N., WRISCHER, M., DEVIDÉ, Z., 1991: Chromoplasts - the last stages in plastid development. Int. J. Dev. Biol. 35, 251-258.
57. WRISCHER, M., LJUBEŠIĆ, N., DEVIDÉ, Z., 1992: Ultrastructural studies of degradational processes in amitrole-damaged photosynthetic membranes. J. Struct. Biol. 108, 1-5.
58. LJUBEŠIĆ, N., WRISCHER, M., DEVIDÉ, Z., 1995: Development of chromoplast tubules in *Hypericum* flowers. Period. Biol. 97, 333-336.
59. LJUBEŠIĆ, N., WRISCHER, M., DEVIDÉ, Z., 1996: Chromoplast structures in *Thunbergia* flowers. Protoplasma 193, 174-180.
60. WRISCHER, M., LJUBEŠIĆ, N., DEVIDÉ, Z., 1998: The influence of norflurazon on the formation of chromoplast tubules in *Hypericum perforatum* flowers. Acta Bot. Croat. 57, 11-18.
61. LJUBEŠIĆ, N., PREBEG, T., DEVIDÉ, Z., REGULA-BEVILACQUA, L.J., 1999: Chromoplasts in the sepals of *Physalis alkekengi*: The effect of norflurazon on chromoplast differentiation. Acta Bot. Croat. 58, 79-86.
62. WRISCHER, M., LJUBEŠIĆ, N., MAGNUS, V., DEVIDÉ, Z., 2000: Structural and functional characteristics of overwintering blackberry leaves. Acta Bot. Croat. 59, 5-16.
63. LJUBEŠIĆ, N., WRISCHER, M., PREBEG, T., DEVIDÉ, Z., 2005: Structural changes of lamellar cells in leaves of the moss *Polytrichum formosum* Hedw. During winter freezing and thawing processes. Acta Bot. Croat. 64, 219-226.

STRUČNI RADOVI

a) Knjige te poglavlja i knjigama i brošurama

1. DEVIDÉ, Z., 1956: Pregled suvremenih uređaja za mikroskopiranje. VIII. Poglavlje knjige B. Varićak: Mikroskop. (Teorijske osnove praktične mikroskopije). Školska knjiga, Zagreb, str. 147-193. (i brojna naknadna izdanja Sveučilišta u Zagrebu)
2. DEVIDÉ, Z. 1959: Preparativna tehnika III. Biološki preparati in mikrorrezi. Kolokvij iz elektronske mikroskopije, Ljubljana. Izdanje Prirodoslovnog društva v Ljubljani.
3. DEVIDÉ, Z. 1959: Uporaba elektronskega mikroskopa v biologiji. Kolokvij iz elektronske mikroskopije, Ljubljana, Izdanje Prirodoslovnog društva v Ljubljani.
4. DENFFER, D. v. , ZIEGLER, H., 1982: Morfologija i fiziologija, I. Dio, 31. Prijevod izdanja STRASBURGEROVOG UDŽBENIKA BOTANIKE ZA VI-SOKE ŠKOLE, Školska knjiga, Zagreb. (Podaci o originalu: LEHRBUCH DER BOTANIK FÜR HOCHSCHULEN, Gustav Fischer Verlag, /Korrigierter Nachdruck der 31. Auflage/, Stuttgart 1979.) Udžbenici Sveučilišta u Zagrebu, 586 + XVI str., 524 sl. S njemačkog preveo DEVIDÉ, Z.

b) Stručni polemički članci

5. DOMAC, R., DEVIDÉ, Z., 1955: Primjedbe uz nastavni program botanike za V. razred gimnazije. Školeske novine 6, br. 10, str. 2.
6. DEVIDÉ, Z. 1956/57: K polemiki o pisavi imen sadnih sort. Jezik in slovarstvo 2 (5), 256-238.

c) Članci i manji prilozi u leksikonima

7. DEVIDÉ, Z., 1959: Bakterije, Fiziologija bilja i oko 80 manjih priloga za Opću enciklopediju Leksikografskog zavoda.
8. DEVIDÉ, Z., 1975: Fiziologija bilja. Fotosinteza. Prilozi za Opću enciklopediju Leksikografskog zavoda u Zagrebu.

9. DEVIDÉ, Z., 1975: Mikroskop, interferencijski (interferometrijski). Medicinska enciklopedija – Dodatak, Jugoslavenski leksikografski zavod, Zagreb, 411-414.
10. DEVIDÉ, Z., 1979: Mikroskop. Šumarska enciklopedija Jugoslavenskog leksikografskog zavoda, Zagreb.
11. DEVIDÉ, Z., 1979: Fitohormoni. Šumarska enciklopedija Jugoslavenskog leksikografskog zavoda, Zagreb.

d) Prikazi knjiga i drugih publikacija – recenzije

12. DEVIDÉ, Z., 1969: Hans Mohr: Lehrbuch der Pflanzenphysiologie. Springer Verlag, Berlin - Heidelberg – New York, 1969, Period. biol. 76 (1), 57.
13. DEVIDÉ, Z., 1974: E. Libbert: Lehrbuch der Pflanzenphysiologie. VEB Gustav Fischer Verlag, Jena 1973, Period. biol. 76 (1), 57-58.
14. DEVIDÉ, Z., 1974: E. Brauner und F. Bukatsch: Das kleine pflanzenphysiologischer Praktikum. (8. Auflage), VEB Gustav Fischer Verlag, Jena 1973, Period. biol. 76 (1), 57-58.
15. DEVIDÉ, Z., 1974: Dieter Hess: Pflanzenphysiologie. Verlag Eugen Ulmer, Stuttgart, 1970, Acta Bot. Croat. 33, 238-239.
16. DEVIDÉ, Z., 1974: Riklef Kandeler: Entwicklungphysiologie der Pflanzen. Sammlung Götschen, BD. 7001. Walter de Gruyter, Berlin – New York, 1972, Acta Bot. Croat. 33, 239-240.
17. DEVIDÉ, Z., 1977: Wirkungsmechanismen von Herbiziden und synthetischen Wachstumsregulatoren. Hrsg.: A Barth, F. Jacob und G. Feyereabend. – Period. Biol. 79, 78-79.
18. DEVIDÉ, Z., 1977: Biophysik. Eine Einführung in die physikalische Analyse biologischer System. Vierte, überarbeitete Auflage. Walter Beier. VEB Georg Tieme, Leipzig 1975. – Period. Biol. 79, 79-80.
19. DEVIDÉ, Z., 1977: Bioenergetik bei Pflanzen. Wolfgang Eiessner. VEB Gustav Fischer Verlag, Jena, 1975. – Period. Biol. 79, 80-81.
20. DEVIDÉ, Z., 1979: Wolfgang Haupt: Bewegungsphysiologie der Pflanzen. (Flexible Taschenbücher). Georg Tieme Verlag, Stuttgart, 1977. – Acta Bot. Croat. 38, 193-194.

21. DEVIDÉ, Z., 1979: Udžbenik za visoke škole. (Zasnovali: E. Strasburger, F. Noll, H. Schenck i A. F. W. Schimper) – 30. izd. K. Mägdenfrau i F. Ehrendorfer (prev. R. Domac): Sistematika, evolucija i geobotanika. Udžbenici Sveučilišta u Zagrebu. Školska knjiga, Zagreb, 1978. – Acta Bot. Croat. 38, 194-195.
22. DEVIDÉ, Z., 1979: Lehrbuch der Botanik für Hochschulen. Begründet von: E. Strasburger, F. Noll, H. Schenck i A. F. W. Schimper. – 31. Auflage,neubearbeitet von D. Von Denffer, F. Ehrendorfer, K. Mägdenfrau, H. Ziegler. Gustav Fischer Verlag, Stuttgart – New York, 1978. – Acta Bot. Croat. 38, 195-196.
23. DEVIDÉ, Z., 1980.: Walter Nagl: Zellkern und Zellzyklen: Molekularbiologie, Organisation und Entwicklungsphysiologie der Desoxyribonukleinsäure un des Chromatins. Verlag Eugen Ulmer, Stuttgart, 1976. – Acta Bot. Croat. 39, 185-186.
24. DEVIDÉ, Z., 1980: V. L. Kretovič: Biohimija rastenij. Izdajateljstvo “Vysšaja škola”, Moskva, 1980. – Acta Bot. Croat. 39, 186-187.
25. DEVIDÉ, Z. 1980: Eike Libbert: Lehrbuch der Pflanzenphysiologie, Dritte, völlig neu bearbeitete Auflage. Gustav Fischer Verlag, Stuttgart – New York, 1979. – Acta Bot. Croat. 39, 187-188.
26. DEVIDÉ, Z., 1980: Miloje Sarić: Fiziologija biljaka. (Treće izdanje), Naučna knjiga, Beograd, 1979. – Acta Bot. Croat. 39, 188-189.
27. DEVIDÉ, Z., 1981: Franz Hoffmann und Gerhard Wenzel: Abschlussbericht der Projektgruppen „Haploide in der Pflanzenzüchtung“ am Max-Planck-Institut, Berichte und Mitteilungen 4, 1980. – Acta Bot. Croat. 40, 288-290.
28. DEVIDÉ, Z., 1981:Alphonse de Candolle (1806-1893). S. R. Mikulinskij, Lj. Artem'evna Markova und B. Anatol'evič Starostin. S ruskog preveo na njemački Gerd Ludwig. Biographien bedeutender Biologen, 3, VEB Gustav Fischer, Jena 1980. – Period. biol. 83, 419-420.
29. DEVIDÉ, Z., 1981: Abschlussbericht der Projektgruppen „Haploide in der Pflanzenzüchtung“ am Max-Planck-Institut für pflanzen-genetik. Franz Hoffmann und Gerhard Wenzel. Max-Planck-Gesellschaft, Berichte und Mitteilungen 4, 1980. – Period. Biol. 83, 420-421.

30. DEVIDÉ, Z., 1981: Das kleine Pflanzenphysiologische Praktikum. Leo Brauner und Franz Bukatsch. Anleitung zu bodenkundlichen und pflanzenphysiologischen Versuchen. 9. Auflage. VEB Gustav Fischer Verlag, Jena, 1980. – Period. biol. 83, 421.
31. DEVIDÉ, Z., 1982: F. Jacob, E. J. Jager, E. Ohmann: Kompendium der Botanik. VEB Gustav Fischer Verlag, Jena 1981. – Period. biol. 84, 63-64.
32. DEVIDÉ, Z., 1983: Helmut Metzner: Pflanzenphysiologische Versuche. Gustav Fischer Verlag, Stuttgart – New York, 1982. XIII + 406 str., 136. sl. I 10 tabl. /ISBN 3-437-20268-5/. Acta Bot. Croat. 42, 199-200.
33. DEVIDÉ, Z., 1984: Lehrbuch der Botanik für Hochschulen. Begründet von E. Strasburger, F. Noll, H. Schenck, A. F. W. Schimper. – 32. Auflage, neubearbeitet von D. V. Denffer, H. Ziegler, F. Ehrendorfer, A. Bresinsky. Gustav Fischer Verlag, Stuttgart – New York, 1983. XXII + 1161 str., 1088 sl. U tekstu, 50 tablica i 1 karta u boji. ISBN 3-437-20295-2. – Acta Bot. Croat. 43, 383-384.
34. DEVIDÉ, Z., 1985: Berthold Haller und Wilfried Probst: Botanische Exkursion. Band I: Exkursion im Winterhalbjahr (2. Auflage) Gustav Fischer Verlag, Stuttgart – New York 1983, VIII + 189 str., 27 sl. U tekstu i 100 ilustriranih tablica za određivanje. Cijena 19,80 DM. – Acta Bot. Croat. 44, 153-154.
35. DEVIDÉ, Z., 1985: Berthold Haller und Wilfried Probst: Botanische Exkursion. Band II: Exkursion im Sommerhalbjahr (2. Auflage) Gustav Fischer Verlag, Stuttgart – New York 1981, XIII + 249 str., 46 sl. U tekstu i 99 ilustriranih tablica za određivanje. Cijena 19,80 DM. – Acta Bot. Croat. 44, 153-154.
36. DEVIDÉ, Z., 1985: Walter Eschrich: Gehölze im Winter. Zweige und Knospen. Gustav Fischer Verlag, Stuttgart – New York 1981, IX + 137 str., 17 slika u tekstu i 59 tabela u boji. Cijena 39 DM. - Acta Bot. Croat. 44, 154-155.
37. DEVIDÉ, Z., 1985: Walter Eschrich: Strasburger's Kleines botanisches Praktikum für Anfänger. Begründet von Eduard Strasburger. 17. völlig neubearbeitete Auflage. Gustav Fischer Verlag, Stuttgart – New York 1976, X + 217 str. I 58 slika, Cijena 29 DM. - Acta Bot. Croat. 44, 155.

38. DEVIDÉ, Z., 1985: Walter Eschrich: Pulver-Atlas der Drogen des Deutschen Arzneibuch. 4 neubearbeitete und erweiterte Auflage. Gustav Fischer Verlag, Stuttgart – New York 1983, VII + 272 str. i 638 slika (u boji) na 134 table. Cijena 29. DM. – Acta Bot. Croat 44, 155-156.
39. DEVIDÉ, Z., 1986: J. M. Ashworth: Zelldifferenzierung. (Originalni naslov: Cell Differentiation). Preveo s engleskog na njemački Horst Lörz. Gustav Fischer Taschenbücher: Führer zur moderne Biologie. G. Fischer Verlag, Stuttgart 1974. VII + 95 str. i 4 tabele. – Acta Bot. Croat. 45, 178.
40. DEVIDÉ, Z., 1986: Wörterbücher der Biologie: Pflanzenbiologie. Herausgegeben von H. Borris, Greiswald und E. Libbert, Rostock. VEB Gustav Fischer Verlag, Jena, 1984. 591 str., 198 sl. i 11 tabela. – Acta Bot. Croat. 45, 178-179.
41. DEVIDÉ, Z., 1986: Peter Lange, Klaus Wöhrmann: Genetisches Grundpraktikum. Gustav Fischer Verlag, Stuttgart – New York, 1979. X + 155 str., 70 sl. i 19 tabela u tekstu. ISBN 3-437-20216-2. – Acta Bot. Croat. 45, 179-180.
42. DEVIDÉ, Z., 1986: Alphons Theodor Czaja: Einführung in die Polarisationsmikroskopie. (Zum Gebrauch bei Untersuchung von Lebensmitteln, Drogen, pflanzlichen Textilfasern und botanischen Objekten.) . Gustav Fischer Verlag, Stuttgart, 1974, VII + 78 str., 12 sl. i 9 tabela u tekstu, 96 crno-bijelih i 10 mikrofotografija u boji na 21 tabl. ISBN 3-437-20134-4. – Acta Bot. Croat. 45, 180-181.

e) Prilozi povijesti prirodnih znanosti

43. DEVIDÉ, Z. i V. KOCHANSKY-DEVIDÉ, 1986: Vale Vouk, 1886 – 1962, o 100. obljetnici rođenja. Spomenica preminulim akademikima – svezak 35, Jugoslav. Akad. Znan. Umjetn., Razred za prirodne znanosti, Zagreb, (38 pp. i 2 fotogr.).
44. DEVIDÉ, Z., 1986: Zur Erinnerung an Prof. Dr. Vale Vouk anlässlich der Hundertjahrefeier seines Geburtstages. Acta Bot. Croat. 45, 167-174.
45. DEVIDÉ, Z., 1988: A note on the history of plant physiology in Yugoslavia (1780-1988). U tisku za Evropski kongres evropskih društava za biljnu fiziologiju, Split.

RADOVI IZLOŽENI NA ZNANSTVENIM SKUPOVIMA

1. WRISCHER, M. und DEVIDÉ, Z.: Elektronenmikroskopische Beobachtungen an Mitochondrien pflanzlicher Zellen bei Störung von Atmungsprozessen. Tagung für Elektronenmikroskopie, Zürich, 22. – 26. September 1963, Programm und Autorenreferate, S. 60.
2. WRISCHER, M. und DEVIDÉ, Z.: The effect of gamma radiation on the development of the chloroplasts in etiolated bean seedlings. Proceedings of the Vth Yugoslav Conference on Radiobiology, Ljubljana, June 17-20, 1964, p 85.
3. WRISCHER, M. und DEVIDÉ, Z.: On the changes of mitochondria in plant cells with disturbed respiration. Proceedings of the Vth Yugoslav Conference on Radiobiology, Ljubljana, June 17-20, 1964, p. 86.
4. DEVIDÉ, Z. and WRISCHER, M.: The ultrastructure of developing plastids in the leaves of etiolated bean seedlings at disturbed respiration. Third European Regional Conference. Prague, August 26 – September 3, 1964, p 151-152.
5. WRISCHER, M. und DEVIDÉ, Z.: The effect of gamma rays on the fine structure of developing plastids in the leaves of etiolated bean seedlings. Third European Regional Conference. Prague, August 26 – September 3, 1964, p. 271-272.
6. WRISCHER, M. und DEVIDÉ, Z.: O djelovanju gama-zračenja na razvitak ultrastrukture plastida etioliranih biljaka. Simpozium molekularne biologije, Beograd, 26.-28. septembra 1966., str. 22.
7. WRISCHER, M. und DEVIDÉ, Z.: Ultrastrukturne promjene mitohondrija i plazmatskih membranskih sistema u vrijeme patobioze i nekrobioze stanice. Memorijalni sastanak profesora Saltykova, Zavod za opću patologiju i patološku anatomiju Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 30.9. i 1.10. 1966.
8. DEVIDÉ, Z.: The effect of ionizing radiation and of the ultraviolet light on the developing plastids in primary leaves of etiolated bean seedlings. European Photobiology Symposium, Hvar, 19th – 22nd September 1967, Book of Abstracts, p. 9-12.

9. DEVIDÉ, Z.: Djelovanje ionizirajućeg zračenja na razvitak etioplata graha (*Phaseolus vulgaris*). Šesti sastanak radiobiologa Jugoslavije, Institut "Ruđer Bošković", Zagreb, 11. i 12. XII. 1967, Kratki sadržaji referata, str. 8-9.
10. DEVIDÉ, Z.: Utjecaj endogenih i eksogenih faktora na ultrastrukturu kloroplasta. I. Simpozij o čeliji, Beograd, 16.-18. januara 1968., str. 15-17.
11. DEVIDÉ, Z.: Elektronsko-mikroskopska istraživanja biljnih tumora. III kongres biologov Jugoslavije, Ljubljana, 25.-28. junija 1969., Knjiga plenarnih referatov in povzetkov, str. 96.
12. DEVIDÉ, Z.: Ultrastruktura plastida u stanicama tumora "Crown gall". I. Jugoslovanski simpozij o elektronski mikroskopiji, Ljubljana, 20.-21. novembra 1969., str. 46.
13. DEVIDÉ, Z.: Ultrastrukturne promjene u stanicama etioliranih biljaka nakon zračenja. ". I. Jugoslovanski simpozij o elektronski mikroskopiji, Ljubljana, 20.-21. novembra 1969., str. 47.
14. DEVIDÉ, Z.: Istraživanja ultrastrukture biljnih tumora ("Crown gall"). I. kongres patologa Jugoslavije, Zagreb, 13.-15. X. 1969. str. 42. Zbornik radova I.kongresa patologa Jugoslavije, Medicinski fakultet u Zagrebu, str. 513.
15. DEVIDÉ, Z.: Istraživanje fine građe i funkcije plastida s osobitim obzirom na biosintezu proteina. Javna diskusija naučnog programa makroprojekta "Biosinteza i iskorištavanje proteina", Baško Polje, 11.-13. svibnja 1970., Sadržaji pojedinih tema, str. 8-9.
16. DEVIDÉ, Z.: Changes in fine structure of plastids in ripe of *Cucurbita pepo* cv. *Ovifera*. Septième Congrès International de Microscopie Électronique, Grénoble, 30 Août – 5 Septembre 1970., p. 201.
17. DEVIDÉ, Z.: Novija istraživanja fine građe biljne stanice. II. Jugoslovenski simpozijum o elektronskoj mikroskopiji, Beograd, 18. i 19.11. 1971., str. 18-19.
18. DEVIDÉ, Z.: Kariotipske promjene u staničjima cvjetnjača i njihovo fiziološko značenje. I. simpozij biljnih fiziologa, Novi Sad, 1.-3.11. 1972., str.1.
19. DEVIDÉ, Z.: Biofizička istraživanja svjetlopegavih listova. IV. Jugoslavenski simpozij iz biofizike, Stubičke toplice, 28.-30. listopada 1973., str.21. /Biophysical investigation of white-spotted leaves. *Period. Biol.* 76 (1974) 41/.

20. DEVIDÉ, Z.: Twenty years of experience with a cold cathode electrostatic electron microscope. The First Balkan Congress on Electron Microscopy, Sarajevo, May 22-26, 1974. Pre-Congress Abstracts, p. 13-14.
21. DEVIDÉ, Z.: Svjetlosno-mikroskopske studije na izoliranim plastidima. IV. kongres biologa Jugoslavije, Sarajevo, 25.-28. juna 1974. Rezime referata, str. 95.
22. DEVIDÉ, Z.: Studies on the survival of isolated plastids. 3rd International Congress of Plant Tissue and Cell Culture, Leichester, 21st-26th July, 1974., Demonstrations, Nr.237.
23. DEVIDÉ, Z.: Biofizička istraživanja membrane kloroplasta izoliranih u sterilnim uvjetima. V. jugoslovenski simpozij iz biofizike, Kladovo, 3.-6.11.1974. /Biophysical investigations of chloroplast membranes isolated under sterile conditions. Period. biol. 77 (1975) 73/.
24. DEVIDÉ, Z.: Pokušaj izolacije plastida u sterilnim uvjetima. II. Simpozij Jugoslavenskog društva za biljnu fiziologiju, Stubičke toplice, 20.-23.5.1975., Apstrakti referata, str. 5.
25. PEVALEK, B. i DEVIDÉ, Z.: Primjena kemijske mikroskopije u nalaženju alkaloida u biljnim tjevljima. II simpozij Jugoslavenskog društva za biljnu fiziologiju, Stubičke toplice, 20.-23.5.1975., Apstrakti referata, str. 38.
26. WRISCHER, M. , LJUBEŠIĆ, N. i DEVIDÉ, Z.: Studij plastidnih transformacija u listovima aurea-varijeteta. I. Transformacija plastida u listovima javora. II simpozij Jugoslavenskog društva za biljnu fiziologiju, Stubičke toplice, 20.-23.5.1975., Apstrakti referata, str. 53.
27. WRISCHER, M. , LJUBEŠIĆ, N. i DEVIDÉ, Z.: Studij plastidnih transformacija u listovima aurea-varijeteta. II Ultrastrukturalna istraživanja na plastidima jasena. II simpozij Jugoslavenskog društva za biljnu fiziologiju, Stubičke toplice, 20.-23.5.1975., Apstrakti referata, str. 54.
28. DEVIDÉ, Z.: Izvještaj o simpoziju Ekološko valoriziranje primorskog krša. Split, 18.-20. listopada 1976., str. 45-50.
29. DEVIDÉ, Z.: Ultrastrukturne i funkcionalne promjene plastida kao posljedica interakcije genoma i plastoma. Prvi kongres genetičara Jugoslavije, Dubrovnik, 7.-11.XI. 1976., Sažeci, str. 26.

30. JELASKA, S. i DEVIDÉ, Z.: Primjena kulture biljnih stanica i tkiva u suvremenoj genetici. Prvi kongres genetičara Jugoslavije, Dubrovnik, 7.-11.XI. 1976., Sažeci, str. 54.
31. PAPEŠ, D., ŠILJAK, S. i DEVIDÉ, Z.: Studije diferencijalnog bojenja biljnih kromosoma. Prvi kongres genetičara Jugoslavije, Dubrovnik, 7.-11.XI. 1976., Sažeci, str. 109.
32. DEVIDÉ, Z.: Optička analiza postanka "modrog sjaja" plodova lemprike. VII. Jugoslavenski simpozij iz biofizike, Bled, 11.-13. novembra 1976., str. 57. /Optical analysis of the "blue shine" in the fruits of *Viburnum tinus* L. Period. biol. 78 (1976) 177/.
33. DEVIDÉ, Z.: Principi i diferencijacije biljne stanice. Seminar iz genetike i oplemenjivanja šumskog drveća Katedre za genetiku i dendrologiju Šumarskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 7.-11.2.1977., str. 40-41.
34. DEVIDÉ, Z.: Problemi diferencijacije biljne stanice. III. Simpozij Jugoslovenskega društva za rastlinsko fiziologiju, Simonov zaliv – Izola, 26.-29.5.1977., Povzetki referatov, str.11. /Problems of plant differentiation. Biol. vest., Ljubljana 25 (1977) 168./.
35. KRAJNČIČ, B. in DEVIDÉ, Z.: Indukcija cvetenja v kontroliranih ekoloških razmerah pri vodeni leči *Wolffia arrhiza*. III. Simpozij Jugoslovenskega društva za rastlinsko fiziologiju, Simonov zaliv – Izola, 26.-29.5.1977., Povzetki referatov, str. 34. /The induction of flowering in *Wolffia arrhiza* under controlled ecological conditions. Biol. Vest., Ljubljana, 25 (1977) 180./.
36. KRAJNČIČ, B. in DEVIDÉ, Z.: Studij morfogeneze lemnacej s področja Slovenije. III. Simpozij Jugoslovenskega društva za rastlinsko fiziologiju, Simonov zaliv – Izola, 26.-29.5.1977., Povzetki referatov, str. 35. /The morphogenesis of flowers in *Lemnaceae* from the territory of Slovenia. Biol. Vest., Ljubljana, 25 (1977) 180./.
37. PAPEŠ, D., JELASKA, S. TOMASEO, M. i DEVIDÉ, Z.: Analiza kariotipa boba (*Vicia faba* L.) u kulturi tkiva pomoću Giemsa-tehnike za prikazivanje kromosomskih pruga. III. Simpozij Jugoslovenskega društva za rastlinsko fiziologiju, Simonov zaliv – Izola, 26.-29.5.1977., Povzetki referatov, str. 35. /Karyotype analysis in *Vicia faba* callus culture by means of Giemsa banding technique. Biol. Vest., Ljubljana, 25 (1977) 186./.

38. DEVIDÉ, Z., JELASKA, S. and JELENČIĆ, B.: The dependence of the embryogenic potential in pumpkin callus on growth substances. International Conference on Regulation of Developmental Process in Plants, Halle (Saale, GDR) July 4-6, 1977, Abstract No. 87.
39. PAPEŠ, D., JELASKA, S. TOMASEO, M. i DEVIDÉ, Z.: Giemsa C-banding patterns in triploid callus culture of *Vicia faba* L. Helsinki Chromosome Conference, August 29-31, 1977, Abstract Book, p. 50.
40. DEVIDÉ, Z.: Akademik Vale Vouk (1886-1962). Zbornik radova znanstvenog skupa "Udio Like u prirodnim znanostima", Gospić, 7. i 8. srpnja 1978., str. 53-56.
41. DEVIDÉ, Z.: Dragan Marković (1907-1955). Zbornik radova znanstvenog skupa "Udio Like u prirodnim znanostima", Gospić, 7. i 8. srpnja 1978., str. 57-58.
42. JELASKA, S., PAPEŠ, D., PEVALEK, B. and DEVIDÉ, Z.: Developmental and karyological studies of *Vicia faba* callus cultures. IVth International Congress on Tissue and Cell Culture. Calgary (Canada), 20-25 August 1978.
43. DEVIDÉ, Z.: Fotokemija i fotobiologija u biljnoj fiziologiji. IX. Jugoslovenski simpozij iz biofizike. Hotel "Omorika" – Tara, 27.-30. rujna 1978., plenarni referat, str.34. /Photochemistry and photobiology in plant physiology. Period. biol. 81 (1979) 36./.
44. DEVIDÉ, Z.: Jednostavni uređaj za mikroskopsku spektrofotometriju. IX. Jugoslovenski simpozij iz biofizike. Hotel "Omorika" – Tara, 27.-30. rujna 1978., plenarni referat, str.34. / A simple arrangement for microscope spectrophotometry. Period. biol. 81 (1979) 37./.
45. DEVIDÉ, Z.: Svjetlosno-mikroskopska analiza mehanizma gibanja kloroplasta. IV. Simpozij Društva za fiziologiju biljaka Jugoslavije, Mostar, 21.-24.4.1979. /Light-microscopic analysis of chloroplast moving mechanisms. Radovi Poljoprivrednog fakulteta Univerziteta u Sarajevu 32 (1979) 21./
46. DEVIDÉ, Z.: Endomitoza i diferencijacija. IV. Simpozij Društva za fiziologiju biljaka Jugoslavije, Mostar, 21.-24.4.1979. /Endomitosis and differentiation. Radovi Poljoprivrednog fakulteta Univerziteta u Sarajevu 32 (1979) 75./

47. PAPEŠ, D., JELASKA, S., PEVALEK, B. i DEVIDÉ, Z.: Uvjeti kulture i nestabilnosti genoma u kalusu boba. IV. Simpozij Društva za fiziologiju biljaka Jugoslavije, Mostar, 21.-24.4.1979. / Culture conditions and genom instability in callus of *Vicia faba*. Radovi Poljoprivrednog fakulteta Univerziteta u Sarajevu 32 (1979) 46./
48. PEVALEK, B., JELASKA, S., PAPEŠ, D. i DEVIDÉ, Z.: Rast i morfogeneza kalusa kulture boba. IV. Simpozij Društva za fiziologiju biljaka Jugoslavije, Mostar, 21.-24.4.1979. /Growth and morphogenesis of *Vicia faba*. Radovi Poljoprivrednog fakulteta Univerziteta u Sarajevu 32 (1979) 47./
49. PAPEŠ, D., JELASKA, S., PEVALEK, B. i DEVIDÉ, Z.: Culture conditions and genome instability in callus of *Vicia faba*. IVth John Innes Symposium and 2nd International Haploid Conference, Norwich (England), 10th-14th September 1979.
50. PEVALEK, B., JELASKA, S., PAPEŠ, D. i DEVIDÉ, Z.: Growth, morphogenesis and genom instability in *Vicia faba* L. callus cultures. Colloquium on Plant Tissue Culture, Piešťany (ČSSR), 16th-18th October 1979.
51. DEVIDÉ, Z.: Usavršeni jednostavni mikroskopski spektrofotometar za točkasta mjerenja. X. jugoslovanski simpozij iz biofizike, Radenci, 28.-31.10.1979. /An improved simple microscope-spectrophotometer for point measurements. Period. biol. 81 (1979) 652./
52. DEVIDÉ, Z.: Okoliš, energija i hrana. Savjetovanje "Ljudski okoliš u Zagrebu" Znanstvenog savjeta za zaštitu prirode Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti i Skupštine grada Zagreba, Zagreb, 14. i 15. svibnja 1980.
53. DEVIDÉ, Z.: Napredak u elektronsko-mikroskopskim istraživanjima fotosintetskih membrana. Jugoslavenski simpozij iz elektronske mikroskopije (YUSEM), Beograd, 16.-18. maja 1980., str. 13-16.
54. WRISCHER, M., LJUBEŠIĆ, N. i DEVIDÉ, Z.: Ultrastrukturalna lokalizacija fotosintetske aktivnosti u plastidima biljaka varijeteta aurea. Jugoslavenski simpozij iz elektronske mikroskopije (YUSEM), Beograd, 16.-18. maja 1980., str. 134-135.
55. DEVIDÉ, Z.: O zajedničkom djelovanju genoma i plastoma kod cvjetnjača. Peti simpozij Jugoslavenskog društva za biljnu fiziologiju, Ohrid 25.-28. svibnja 1981.

56. DEVIDÉ, Z.: Strukturne i funkcionalne karakteristike plastida odlike vrsta *Scindapsus aureus*. Peti simpozij Jugoslavenskog društva za biljnu fiziologiju, Ohrid 25.-28. svibnja 1981.
57. DEVIDÉ, Z.: Uz stotu obljetnicu prvog određivanja akcijskog spektra fotosinteze. Peti simpozij Jugoslavenskog društva za biljnu fiziologiju, Ohrid 25.-28. svibnja 1981.
58. KRAJNČIČ, B. i DEVIDÉ, Z.: Fotoperiodične reakcije lemnacej s područja Hrvatske. Peti simpozij Jugoslavenskog društva za biljnu fiziologiju, Ohrid 25.-28. svibnja 1981.
59. DEVIDÉ, Z.: Energija, hrana i čovjek. (Plenarni koreferat.). Prvi kongres biologa Hrvatske, Poreč, 21.-26. rujna 1981., Zbornik sažetaka i priopćenja, str. 5.
60. WRISCHER, M., LJUBEŠIĆ, N. i DEVIDÉ, Z.: Ultrastrukturne promjene plastida za vrijeme njihove diferencijacije. I. Kloroplasti. Prvi kongres biologa Hrvatske, Poreč, 21.-26. rujna 1981., Zbornik sažetaka i priopćenja, str. 57, 58.
61. LJUBEŠIĆ, N., WRISCHER, M. i DEVIDÉ, Z.: Ultrastrukturne promjene plastida za vrijeme njihove diferencijacije. II. Kromoplasti. Prvi kongres biologa Hrvatske, Poreč, 21.-26. rujna 1981., Zbornik sažetaka i priopćenja, str. 58, 59.
62. DEVIDÉ, Z., WRISCHER, M. i LJUBEŠIĆ, N.: Ultrastrukturne promjene plastida za vrijeme njihove diferencijacije. III. Oblici *aurea*. Prvi kongres biologa Hrvatske, Poreč, 21.-26. rujna 1981., Zbornik sažetaka i priopćenja, str. 59, 60.
63. KRAJNČIČ, B. i DEVIDÉ, Z.: Lemnaceje na području Hrvatske. Prvi kongres biologa Hrvatske, Poreč, 21.-26. rujna 1981., Zbornik sažetaka i priopćenja, str. 94, 95.
64. PLOHL, M., i DEVIDÉ, Z.: Poluvodički mikroskopski spektrofotometar za biološka istraživanja. Prvi kongres biologa Hrvatske, Poreč, 21.-26. rujna 1981., Zbornik sažetaka i priopćenja, str. 355.
65. DEVIDÉ, Z.: Značenje plastoma i hondroma za nasljeđivanje kod biljaka. II. Seminar Jugoslavenskog društva za fiziologiju biljaka: Značaj procesa fotosinteze i disanja biljaka u njihovom oplemenjivanju i proizvodnji. Beograd, 22. do 24. ožujka 1983. (Zbornik, str. 24-38).

66. LJUBEŠIĆ, N. i DEVIDÉ, Z.: Ultrastruktura plastida tijekom ozelenjavanja Irukovica crvenog luka. 4. jugoslavenški simpozij za elektronsku mikroskopiju, Kranjska gora, 26. do 28. svibnja 1983. Zbornik, str. 71-72.
67. DEVIDÉ, Z.: O porijeklu eucite. (Plenarni referat). 6. simpozij Jugoslavenškog društva za fiziologiju biljaka, Novi Sad, 30 svibnja do 4. lipnja 1983. Program i izvodi saopštenja, str. 5.
68. DEVIDÉ, Z.: Mogućnost istraživanja diobe plastida svjetlosnim mikroskopom. 6. simpozij Jugoslavenškog društva za fiziologiju biljaka, Novi Sad, 30 svibnja do 4. lipnja 1983. Program i izvodi saopštenja, str. 63.
69. DEVIDÉ, Z.: Razvoj i perspektive biljne fiziologije. 7. simpozij Jugoslavenškog društva za fiziologiju biljaka, Aranđelovac, 3.-8. juna 1985. Izvodi saopštenja, str. 2. / Development and prospectives of plant physiology. Glasnik Instituta za botaniku i Botaničke bašte Univerziteta u Beogradu 19 (1985) 269./
70. DEVIDÉ, Z.: Savjetovanje "Matematika i prirodne znanosti u obrazovanju". Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 24. do 26. listopada 1985. Sveučilišni vjesnik 31, No. 492-494 od 15. VII. 1985., (1985) 96-102.
71. DEVIDÉ, Z.: Wie lange können wir uns noch den "Luxus" leisten die Wirkungen von Luftschadstoffen auf Pflanzen untersuchen zu können. WEH-Seminar 36: Einwirkungen von Immissionen auf Waldbäume und Pflanzen, Physikzentrum Dad Honef, 25./26.11.1985.
72. DEVIDÉ, Z.: Fiziologija rastlin in okolje sodobnega človeka. I. Jugoslovenski simpozij „Alternative družbenega razvoja in problematika okolja“. Medobčinsko študijsko središče Političke šole CK ZKS, Maribor, 22.-23. maja 1986. Teorija in praksa, Ljubljana, 23, 9/10 (1986) 944-946.
73. DEVIDÉ, Z.: Značenje fine građe vanjske stijenke epiderme za postanak "modrog sjaja" plodova lemprike (*Viburnum timus* L.) Zbornik radova 5.

jugoslavenskog simpozija iz elektronske mikroskopije, Plitvička jezera, 27.-30. maja 1986., str. 193-194.

74. DEVIDÉ, Z.: Biljno-fiziološke osnove ekoloških problema suvremenog prometa. Zbornik radova Simpozija o ekološkim problemima suvremenog prometa, Zagreb, 18.-20. studenog 1986., str. 33-36.
75. DEVIDÉ, Z.: Crtanje u biologiji. Jugoslavenski simpozij "Dva stoljeća nastave crtanja", Zagreb, 4.-6. prosinca 1986.

POPULARNO-ZNANSTVENI ČLANCI

1. DEVIDÉ, Z.: Opraševanje pri češminu. *Proteus* 8 (1946) 202.
2. DEVIDÉ, Z.: Podrašec. *Proteus*. 12 (1949/50) 6-12.
3. DEVIDÉ, Z.: Fotografiranje mikroskopskih preparata. (Razgovori.) *Priroda* 39 (1952) 279-280.
4. DEVIDÉ, Z.: Kako so prvič določili akcijski spekter fotosinteze. (Ob stoletnici Engelmannovih raziskav.) *Proteus* 44 (1982) 295-297.
5. DEVIDÉ, Z.: O zgradbi kloroplastov. *Proteus* 45 (1983) 300-303.
6. DEVIDÉ, Z.: Fotosinteza. *Proteus* 45 (1983) 331-336.
7. DEVIDÉ, Z.: Rastline kot gradivo za glasbila. *Proteus* 46 (1983) 54-60. S dovolom proteusa objavio i *Gozdarski vestnik* 42/1 (1094) 3-8.
8. DEVIDÉ, Z.: Proslava 100. obljetnice rođenja akademika Vale Vouka. *Priroda* 74 (1986) 234.
9. DEVIDÉ, Z.: Recenzija zakašnjela 13 godina. *Priroda* 75 (1986) 29.
10. DEVIDÉ, Z.: Prvih 15 pitanja zagovornicima nuklearnih elektrana. *Priroda* 75 (1986) 83-84.
11. DEVIDÉ, Z.: Biološka opažanja i pokusi (za koje ne trebaju uređaji). *Priroda* 75 (1987) 223.
12. DEVIDÉ, Z.: Stanica pod lupom i jednostavnim mikroskopom. *Priroda* 75 (1987) 255-256.
13. DEVIDÉ, Z.: Improvizirani model jednostavnog mikroskopa. *Priroda* 75 (1987) 316-318.
14. DEVIDÉ, Z.: Bon-ton u prirodi. *Priroda* 75 (1987) 275-276.

POPIS VAŽNIJIH NAPISA I PREDAVANJA
O UGROŽENOSTI PRIRODE (1974 – 1986)

1. DEVIDÉ, Z.: Zagrebački drvoredi umiru nečujno. *Oko* 2/69, 13 31.10-14.10.1974). Napomena: U ovom članku autor po prvi puta kod nas upozorava na oštećenje fotosintetskog aparata biljaka ispušnim plinovima automobila, dakle na pojavu koja je tijekom desetak godina uzrokovala propadanje šuma.
2. DEVIDÉ, Z.: Čuvanje ekoloških kvaliteta Završna diskusija i zaključci. Izvještaj o simpoziju Ekološko valoriziranje krša, Split, 18.-20. listopada 1976, JAZU, Zagreb, 45-50.
3. DEVIDÉ, Z.: Okoliš, energija i hrana. Savjetovanje Ljudski okoliš u Zagrebu, Zagreb, 14.-15. svibnja 1980. Sažeci referata, 36-37; Zbornik, 282-289.
4. DEVIDÉ, Z.: Energija, hrana i čovjek. Prvi kongres biologa Hrvatske. Poreč, 21-26.9.1981. Zbornik sažetaka priopćenja, 5-6.
5. DEVIDÉ, Z.: Gorivo za luksuzni automobil ili hrana za trideset ljudi. *Radničke novine* 9/ 42, 7-8 (12.10.1982.).
6. DEVIDÉ, Z.: Prilog diskusiji RK SSRNH 8. rujna 1983. Bilješka: *Fronta* 10/7, 11 (1983).
7. DEVIDÉ, Z.: Odgovor na pismo koje je profesor Yosiaki Ito, Nagoya (Japan), uputio znanstvenicima svijeta s pozivom neka se izjasne protiv nuklearnog oružja. Ovaj opširan pozitivni odgovor poslan je prof. Itou i dvadestorici vodećih svjetskih znanstvenika iz područja biljne fiziologije 24.10.1983.
8. DEVIDÉ, Z.: Biljnofiziološki pogledi na odumiranje šuma. Predavanje je održano na javnom sastanku JAZU 23.listopada 1984. Sažetak: *Vijesti JAZU* 5/12 (1984) 19-20.
9. DEVIDÉ, Z.: Između nuklearnog rata i mira. Predavanje održano u Hrvatskom pagvaškom društvu u Zagrebu, 6. studenog 1984.
10. DEVIDÉ, Z.: Prilog diskusiji RK SSRNH od 20. studenog 1984. Bilješka: *Fronta* 11/10 (1984) 6.
11. DEVIDÉ, Z.: Razvoj i perspektive biljne fiziologije. Sedmi simpozijum Jugoslovenskog društva za fiziologiju biljaka, Arandjelovac, 3.-8. juni 1985.

- Izvodi saopštenja, 2. /Development and prospectives of plant physiology. Bull. inst. jard. bot. Beograd, 269.).
12. DEVIDÉ, Z.: Uvodni govor koji je održao kao delegat Savjeta akademija SFR Jugoslavije na zasjedanju Komiteta OECD za čovjekovu sredinu, Beograd, 25. rujna 1985.
 13. DEVIDÉ, Z.: Wie lange können wir uns noch den "Luxus" leisten die Wirkungen von Luftschadstoffen auf Pflanzen untersuchen zu können. WEH-Seminar 36: Einwirkungen von Immissionen auf Waldbäume und Pflanzen, Physikzentrum Dad Honef, 25./26.11.1985. BR Deutschland.
 14. DEVIDÉ, Z.: Fiziologija rastlin in okolje sodobnega človeka. I. Jugoslovanski simpozij „Alternative družbenega razvoja in problematika okolja“. Medobčinsko študijsko središče Političke šole CK ZKS, Maribor, 22.-23. maja 1986. Teorija in praksa, Ljubljana, 23, 9/10 (1986) 944-946.
 15. DEVIDÉ, Z.: Više smeća – manje cvijeća! Predavanje održano u Društvu prijatelja cvijeća i zelenila, Zagreb, Gornji grad, 6. lipnja 1986.
 16. DEVIDÉ, Z.: Pismo od 15.7.1986. predsjedniku Komisije Skupštine SFR Jugoslavije za zaštitu i unapređenje čovjekove sredine dr. Marjanu Rožiču s primjedbama na predmete sjednice od 21.7.1986. Bilješka: NIN od 27.7.1986, 13-14.
 17. DEVIDÉ, Z.: Recenzija zakašnjela 13 godina. (R. Supek: ova jedina Zemlja.) Priroda 75/1 (1986/87) 29.
 18. DEVIDÉ, Z.: Amonijak i drugi dušikovi spojevi u zraku kao dodatni uzročnici propadanja šuma. Predavanje održano u Hrvatskom društvu za biljnu fiziologiju, 22. listopada 1986.
 19. DEVIDÉ, Z.: Svjetsi mir i kvaliteta života. Predavanje u tjednu mira znanstvenika (10.-16. listopada 1986.) održano 11. studenog 1986. u dvorani Istraživačkog centra JAZU.
 20. DEVIDÉ, Z.: Biljnofiziološke osnove ekoloških problema suvremenog problema. JAZU Zagreb, 18.-20. studenog 1986. Zbornik radova, 33-36.
 21. DEVIDÉ, Z.: Intervju na Radio Zagreb, I. program, 2. prosinca 1986.
 22. DEVIDÉ, Z.: Prvih 15 pitanja zagovornicima nuklearnih elektrana. Priroda 75/3 (1986/87) 83-84.
 23. DEVIDÉ, Z.: Priroda i čovjek. Predavanje održano u Tehničkom obrazovnom centru "Prvomajska", Zagreb, 12. prosinca 1986.

SPOMENICA PREMINULIM AKADEMICIMA

ZVONIMIR DEVIDÉ

1921. – 2011.

Nakladnik

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti
Zrinski trg 11, 10000 Zagreb

Za nakladnika

Akademik Pavao Rudan, glavni tajnik

Tehnički urednik

Ranko Muhek

Lektorica

Maja Silov Tovernić

Naklada

200 primjeraka

Tisak

Tiskara Zelina d.d.

ISBN 978-953-154-209-8